

Κειμενικοί Δείκτες

Τι θα μελετήσουμε;

◆ Πώς γράφω ένα ερμηνευτικό σχόλιο;

Ερωταποκρίσεις

❖ 1η ερώτηση

Τι είναι οι κειμενικοί δείκτες;

= τρόποι με τους οποίους ο συγγραφέας- ποιητής δίνει μορφή στο έργο του.

= στοιχεία μορφής και περιεχομένου του κειμένου

= αλλιώς αυτά που βρίσκω και στηρίζουν τη γνώμη μου για το «τι εννοεί ο ποιητής;»

❖ 2η ερώτηση

Γιατί τους χρειαζόμαστε;

= Για να αναλύσουμε το κείμενο, να εμβαθύνουμε στο νόημά του και να γράψουμε την ερμηνεία μας, δηλ ένα ερμηνευτικό σχόλιο.

❖ 3η ερώτηση

Αφορούν και τη μορφή και το περιεχόμενο;

= ΝΑΙ

❖ 4η ερώτηση

Πώς αλλιώς ονομάζονται;

= αναφορές στο κείμενο

εκφραστικά μέσα

γλωσσικές επιλογές

αναφορές στο κείμενο

❖ 5η ερώτηση

Ποιοι κειμενικοί δείκτες αφορούν τη μορφή;

α. Γλωσσικές επιλογές

■ Επιλογή λεξιλογίου

■ χρόνοι, εγκλίσεις

■ ρηματικά πρόσωπα

■ στίξη

■ σχήματα λόγου

■ σύνταξη

■ μικροπερίοδος- μακροπερίοδος λόγος

β. Αφήγηση (αφηγηματικοί τρόποι + τεχνικές)

γ. λογοτεχνικά ρεύματα

δ. ύφος

ε. εικόνες

στ. στιχουργική

α. Γλωσσικές επιλογές

Από τη στιγμή που κάθε λογοτεχνικό έργο χτίζεται με λέξεις, οι σχετικές κάθε φορά επιλογές του συγγραφέα είναι ενδεικτικές για τον τρόπο με τον οποίο επιθυμεί να παρουσιάσει το θέμα που τον ενδιαφέρει.

☉ Επιλογή λεξιλογίου

λαϊκές, λόγιες, ιδιωματικές, εξειδικευμένο λεξιλόγιο, αργκό, καθημερινές, ποιητικές κ.α.

☉ Γραμματικοί χρόνοι

Προσδιορίζουμε τα χρονικά επίπεδα στα οποία κινείται η αφήγηση

- ✓ παρελθοντικοί χρόνοι: η αφήγηση αναφέρεται στο παρελθόν (αναδρομή)
!!! Ιστορικός Ενεστώτας: προσδίδεται ζωντάνια στην αφήγηση γεγονότων του παρελθόντος.
- ✓ παροντικοί χρόνοι: η αφήγηση αναφέρεται στο παρόν.
- ✓ μελλοντικοί χρόνοι: η αφήγηση αναφέρεται σε μελλοντικές εξελίξεις (πρόληψη)

☉ Ποιόν ενέργειας

μη συνοπτικό- συνοπτικό- συντελεσμένο

☉ Εγκλίσεις (οριστική, υποτακτική, προστακτική)

Μέσω της έγκλισης λαμβάνουμε πληροφορίες για το ύφος του ομιλητή

- ✓ Βεβαιότητα: ΟΡΙΣΤΙΚΗ
- ✓ Ενδεχόμενο, επιθυμητό, ευχή: ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ
- ✓ Προσταγή, παράκληση: ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

Κική Δημουλά, «Όχι, δεν είμαι λυπημένη»	Κική Δημουλά, «Ηχογράφηση φειδωλότητας»	Κωστής Παλαμάς, Στον Δάσκαλο
Περπατώ και νυχτώνει. Αποφασίζω και νυχτώνει. Όχι δεν είμαι λυπημένη. Υπήρξα περίεργη και μελετηρή. Ξέρω απ' όλα. Λίγο απ' όλα. Τα ονόματα των λουλουδιών όταν μαραίνονται, πότε πρασινίζουν οι λέξεις και πότε κρυώνουμε. Πόσο εύκολα γυρίζει η κλειδαριά των αισθημάτων μ' ένα οποιοδήποτε κλειδί της λησμονιάς. Όχι δεν είμαι λυπημένη Οριστική = το ποιητικό υποκείμενο εκφράζει μια σειρά διαπιστώσεων που δεν βρίσκονται υπό την αίρεση της πιθανότητας	«Έλεγα να ανηφορίσω ν' ακούσω στο πρωτότυπο το θαύμα των κελαηδισμών εξ επαφής. Έτσι, να σπάσω λίγο την εξάρτηση που έχω απ' τ' αντίγραφα κι από τους μεταπράτες αντίαλους. Και τώρα με ειδοποίησαν οι νόμοι πως μόνο Απρίλη Μάη δέχονται τα κλαδιά οίστρων επισκέψεις.» Υποτακτική = καθίσταται εφικτή η έκφραση μιας πράξης, που είναι μεν επιθυμητή, χωρίς όμως να δηλώνεται η βέβαιη πραγμάτωσή της.	Σμίλεψε πάλι, δάσκαλε, ψυχές! Κι ότι σ' απόμεινε ακόμη στη ζωή σου, Μην τ' αρνηθείς! Θυσίασέ το ως τη στερνή πνοή σου! Χτισ' το παλάτι, δάσκαλε σοφέ! Κι αν λίγη δύναμη μεσ' το κορμί σου μένει, Μην κουρασθείς. Είν' η ψυχή σου ατσαλωμένη. .. Θέμελα βάλε τώρα πιο βαθειά, Ο πόλεμος να μη μπορεί να τα γκρεμίσει. (...) Προστακτική = φανερώνεται η επιτακτικότητα της συνεχούς δραστηριοποίησης των δασκάλων.

☉ Ρηματικά πρόσωπα

- α' ρηματικό πρόσωπο
- β' ρηματικό πρόσωπο
- γ' ρηματικό πρόσωπο

☉ Στίξη

- *Φανερώνει τις προθέσεις του συγγραφέα και το ύφος του κειμένου
- **Η **απουσία των σημείων στίξης** καθιστά εφικτή την πρόθεση του δημιουργού να επηρεάσει το ύφος π.χ. απόδοση συναισθηματικής ταραχής, γοργή εναλλαγή γεγονότων, ταχεία κλιμάκωση συναισθηματικής έντασης.

☉ Σχήματα Λόγου

☉ Μικροπερίοδος- Μακροπερίοδος λόγος

β. Αφήγηση

Αφηγηματικοί Τρόποι

*Αφήγηση

**Περιγραφή

***Διάλογος

****Εσωτερικός μονόλογος

*****Ελεύθερος Πλάγιος Λόγος

*****Αφηγηματικό σχόλιο

- **Αφήγηση:** κύριος τρόπος απόδοσης του αφηγηματικού υλικού, καθώς βασίζεται στην παρουσίαση πράξεων και γεγονότων, κάνοντας εφικτό το ομαλό ξεδίπλωμα της ιστορίας. (ο ίδιος ο αφηγητής επιλέγει πού θα δώσει έμφαση και πού θα παραλείψει κάποια γεγονότα)
- **Περιγραφή:** αναλυτική παρουσίαση τόπων, τοπίων, προσώπων κ.α.
Διακόπτει την εξέλιξη της ιστορίας και επιβραδύνει την αφήγηση, αμβλύνοντας συγχρόνως την ένταση της αφήγησης.
- **Διάλογος:** προσδίδει ζωντάνια- θεατρικότητα. Μέσω του διαλόγου διαφαίνεται το ύφος ομιλίας του κάθε προσώπου και έτσι ο αναγνώστης διαμορφώνει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τους ήρωες.
- **Εσωτερικός μονόλογος:** λογοτεχνική τεχνική μέσω της οποίας παρουσιάζεται η άτακτη διαδοχή σκέψεων, συναισθημάτων, αναμνήσεων, εντυπώσεων που εμφανίζονται στον νου του ήρωα. (λόγος ελλειπτικός, ασυνεχής, χωρίς συνοχή)
- **Ελεύθερος πλάγιος λόγος:** αποδίδονται τα λόγια – σκέψεις ενός προσώπου χωρίς ο αφηγητής να απομακρυνθεί από την τριτοπρόσωπη αφήγηση ή τον αφηγηματικό χρόνο. Δεν υπάρχει ρήμα εξάρτησης όπως στον Πλάγιο Λόγο.
π.χ. Ποιο από τα παρακάτω παραδείγματα είναι ε.π.λ.;
α. Είπε ότι την αγαπούσε.
β. Την αγαπούσε.
- **Σχόλιο:** πρόκειται για τις γνώμες, απόψεις κρίσεις αφηγητή είτε για τα πρόσωπα της ιστορίας, είτε για τις καταστάσεις που βιώνουν.

Αφηγηματικές Τεχνικές

*Αφηγητής

**Αφηγηματικοί τρόποι

***Εστίαση

****Χρόνος

- ως προς τη **σειρά** παρουσίασης των γεγονότων
- ως προς τη **διάρκεια** των γεγονότων
- ως προς τη **συχνότητα** παρουσίασης των γεγονότων

*Αφηγητής

1ο κριτήριο: συμμετοχή στην ιστορία που αφηγείται

■ Ομοδιηγητικός (πρωταγωνιστής – αυτοδιηγητικός) ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ

= ο αφηγητής συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται είτε ως ήρωας/πρωταγωνιστής (αυτοδιηγητικός) είτε ως δευτερεύων πρόσωπο.

αποτέλεσμα: —————> αμεσότητα αίσθηση οικειότητας αξιόπιστη αφήγηση, αφού λαμβάνει το χαρακτήρα μιας προσωπικής εκμυστήρευσης.

Παράδειγμα

Από μέρες, πού πέρασαν μέ φόβο, ήρθε ένας άξιωματικός καί μᾶς παράλαβε, μέ σαράντα στρατιώτες. Μᾶς ἔβγαλαν στήν αὐλή καί μᾶς γώρρισαν ἀπ' τοὺς πολίτες· τότε εἶδα καί τόν ἀδερφό μου. Μᾶς ἔβαλαν τετράδες καί μᾶς διέταξαν νά γονατίσουμε νά μᾶς μετρήσουν. Ὁ άξιωματικός πού μᾶς ἔβλεπε, καβάλα στό ἄλογό του, ἔλεγε: — Θά κοιτάξω νά μή μείνει οὔτε σπόρος ἀπό σᾶς. Κι ἔδωσε τό παράγγελμα νά κινήσουμε.

■ Ετεροδιηγητικός: ο αφηγητής δεν συμμετέχει ως πρόσωπο στην ιστορία που αφηγείται ΔΕΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ

αποτέλεσμα: —————> αίσθηση αποστασιοποίησης.
Ο αναγνώστης δυσκολεύεται να ταυτιστεί με τα πρόσωπα της ιστορίας και να βιώσει τις συναισθηματικές και ψυχολογικές του μεταπτώσεις.

Παράδειγμα

Τα παιδιά σκορπίσανε, ἔφυγε κι εκείνη, πήγε στην ἀδερφή της να κλάψουν μαζί. Αυτός ἀπόμεινε μόνος μέσα στο δωμάτιο, μέσα στο σπίτι. Πιο πολύ κι ἀπό τη δυστυχία, ἀπ' την πληγωμένη περηφάνια και την ντροπή μπροστά στα παιδιά του, ὅλο τ' ἀπόγεμα, μοναχός του ἐκεῖ μέσα, σκεφτότανε τή γυναίκα — την ἀδικία του. Ἐνας κόμπος ἀνέβαινε και ξανανέβαινε στο λαιμό του. Εἴκοσι χρόνια μαζί της, πρώτη φορά στοχαζότανε τώρα γι' αὐτήν.

2ο κριτήριο: αφηγηματικό επίπεδο (ποιος μιλάει)

■ Εξωδιηγητικός: ο βασικός αφηγητής που διηγείται την ιστορία

Παράδειγμα

Ο Όμηρος είναι ο αφηγητής του έπους της Οδύσσειας.

■ Ενδοδιηγητικός: δευτερεύων αφηγητής-πρόσωπο της ιστορίας-που αφηγείται μια μικρότερη ιστορία στο πλαίσιο της βασικής κύριας ιστορίας, με την τεχνική του εγκιβωτισμού.

Παράδειγμα

Ο Οδυσσέας αφηγείται τις περιπέτειές του στον Αλκίνοο στις ραψωδίες θ-μ.

**Αφηγηματικοί Τρόποι (δες παραπάνω)

***Εστίαση

■ αφηγητής > πρόσωπα αφήγησης= Μηδενική εστίαση (παντογνώστης αφηγητής)

Ο αφηγητής έχει πρόσβαση σε κάθε πιθανή πληροφορία είτε αυτή αφορά τις σκέψεις των ηρώων είτε των γεγονότων.

■ αφηγητής < πρόσωπα αφήγησης= Εξωτερική εστίαση

Οι ήρωες της ιστορίας δρουν χωρίς ο αναγνώστης να έχει πρόσβαση στις σκέψεις τους.

■ αφηγητής = πρόσωπα αφήγησης = Εσωτερική εστίαση: η ιστορία παρουσιάζεται είτε από 1 πρόσωπο από πολλά πρόσωπα με εναλλαγή προσώπων

****Χρόνος

Ως προς τη χρονική σειρά των γεγονότων

Ως προς τη διάρκεια των γεγονότων

Ως προς τη συχνότητα παρουσίασης των γεγονότων

Αναλυτικά...

Χρονική σειρά

- ☒ **Γραμμική αφήγηση:** παρουσίαση των γεγονότων στην αφήγηση με τη χρονική διαδοχή με την οποία συνέβησαν στην ιστορία.
αποτέλεσμα; μονοτονία, λιγότερο ενδιαφέρουσα αφηγηματική επιλογή
- ☒ **Αφήγηση με αναχρονίες**
 - ❖ **Αναδρομή/ Ανάληψη:** Αναδρομική αφήγηση παρελθοντικού συμβάντος της ιστορίας
αποτέλεσμα; φωτίζονται συγκεκριμένες πτυχές στην ιστορία και έτσι εξυπηρετείται καλύτερα η κατανόηση των γεγονότων.
 - ❖ **Πρόληψη:** Πρόωρη/ προδρομική αφήγηση ή νύξη για μελλοντικά γεγονότα της ιστορίας
αποτέλεσμα; 1^{ον} δημιουργεί αγωνία
2^{ον} επιτείνει το ενδιαφέρον αποκαλύπτοντας μια απρόσμενη μελλοντική εξέλιξη
- ☒ **In media res:** Ο αφηγητής αρχίζει από το μέσον της ιστορίας

Διάρκεια

- ☒ **Επιτάχυνση:** Συμπύκνωση του χρόνου της ιστορίας με συνοπτική απόδοση των γεγονότων (περίληψη) ή αποσιώπηση κάποιων (έλλειψη). $X_a < X_i$
- ☒ **Επιβράδυνση:** Επέκταση του αφηγηματικού χρόνου με διεξοδική παρουσίαση λεπτομερειών των γεγονότων (επιμήκυνση) ή ακόμη και «πάγωμα» του χρόνου (παύση). $X_a > X_i$
 - ο παρατείνει την αγωνία του αναγνώστη για κάποια επερχόμενη εξέλιξη.
 - ο παρουσιάζει πιο αναλυτικά τον σκηνικό χώρο
 - ο εμβαθύνει στη συναισθηματική κατάσταση ενός προσώπου
 - ο παραθέτει ουσιώδη σχόλια για κατανόηση προσώπων/ γεγονότων
- ☒ **Σκηνή:** Ισοχρονία χρόνου αφήγησης και χρόνου ιστορίας (διάλογοι, εσωτερικοί μονόλογοι) $X_a = X_i$
 - ο θεατρικότητα κειμένου

Συχνότητα

- ☒ **Μοναδική αφήγηση:** αφήγηση μια φορά αυτού που στην ιστορία συνέβη μια φορά
 - ο Ξεδιπλώνεται πιο ομαλά και ταχύτερα η ιστορία
- ☒ **Θαμιστική αφήγηση:** αφήγηση μια φορά αυτού που στην ιστορία συνέβη πολλές φορές/ κατ' επανάληψη
 - ο Εξέταση γεγονότος από πολλές οπτικές
- ☒ **Επαναληπτική αφήγηση:** αφήγηση πολλές φορές αυτού που συνέβη μια φορά στην ιστορία

γ. Λογοτεχνικά ρεύματα

Κλασικισμός

◆ Πότε εμφανίστηκε;

= Από τον 14^ο έως τον 18^ο αιώνα παρατηρούνται κλασικιστικά στοιχεία στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία.

◆ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του κλασικισμού;

- ο **στροφή στην α. ε. και ρωμαϊκή κληρονομία**
 - ο στα αρχαία πρότυπα και ιδανικά, την τελειότητα (μίμηση αρχαίων προτύπων)
- ο **απλότητα, ισορροπία, αρμονία**, υψηλή αισθητική αρτιότητα
- ο **υπακοή σε αυστηρούς κανόνες** (αυστηρή επιλογή λέξεων)
- ο **αποφεύγονται οι υπερβολές και τα πολλά εκφραστικά μέσα**
- ο **στο επίκεντρο ο ιδανικός άνθρωπος χωρίς αδυναμίες και ελαττώματα**
- ο **αρχαϊσμοί, κοσμητικά επίθετα, περιφράσεις**
- ο **επικυριαρχία ορθολογισμού** πάνω στο συναίσθημα και τη φαντασία
- ο **ύφος λιτό, αυστηρό, υψηλό** (αφού ασχολείται με υψηλές έννοιες όπως η ελευθερία, η δικαιοσύνη)

Ρομαντισμός

◆ Πότε και πού εκδηλώθηκε και κυριάρχησε;

= Εκδηλώθηκε στην **λογοτεχνία της Ευρώπης**, στην Αγγλία, τη Γερμανία και τη Γαλλία, από τα τέλη του 18ου –έως τα μέσα του 19ου αιώνα. Με κάποια καθυστέρηση εμφανίζεται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

◆ Ποια ήταν η αιτία εκδήλωσης του ρομαντικού κινήματος;

= Ο ρομαντισμός εκδηλώθηκε ως **αντίδραση** στον ορθολογισμό του διαφωτισμού και αποτέλεσε έκφραση της απελευθέρωσης της φαντασίας και των προσωπικών συναισθημάτων.

◆ Πότε εμφανίστηκε ο ρομαντισμός στην ελληνική λογοτεχνία και από ποιους εκφράστηκε;

= Εμφανίστηκε την περίοδο 1830-1880 και εκφράστηκε από τους Φαναριώτες (Παλαιά Αθηναϊκή Σχολή)

◆ Ποιοι ήταν οι Φαναριώτες;

= Κατάγονταν από το Φανάρι της Κωνσταντινούπολης, είχαν κάνει γαλλικές σπουδές και εισήγαγαν στη νεοελληνική λογοτεχνία τη **λόγια** (καθαρεύουσα) γλώσσα και το ρομαντισμό, επηρεαζόμενοι από το πνευματικό αυτό κίνημα.

◆ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού ως προς τη μορφή και τα εκφραστικά μέσα;

- ο **ελευθερία στη μορφή**, ποικιλία εκφραστικών μέσων και δυνατές εικόνες,
- ο **από έντονο ρυθμό**,
- ο **συνήθως έχουν στροφές, μέτρο και ομοιοκαταληξία**.

◆ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού ως προς τη θεματογραφία;

- ο **έκφραση προσωπικών συναισθημάτων** του «εγώ» του ήρωα ή του δημιουργού.
- ο **στην προσωπική εμπειρία- επαφή με τη φύση**.
- ο **μεταφυσικότητα**, αναζήτηση της απαρχής των πάντων, αναζήτηση του θείου.
- ο **περιπέτειες**, ηρωισμός και αγώνες για την ελευθερία.
- ο **έρωτας** εξιδανικευμένος, μελαγχολικός, ανολοκλήρωτος και καταδικασμένος.
- ο **έμμονη ιδέα του θανάτου**- το πένθος.
- ο **θέματα από τους μεσαιωνικούς ευρωπαϊκούς θρύλους** (π.χ. οι ιστορίες του ιππότη Λάνσελοτ και του βασιλιά Αρθούρου), την **παράδοση** και την **εθνική ιστορία των λαών**.
- ο **υποβλητικά σκηνικά** (νυχτερινά φεγγαρόλουστα τοπία, σκιερά δάση, μυστηριώδεις λίμνες και ποτάμια, θάλασσα, άνεμος, ομίχλη κ.α).

◆ Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του ρομαντισμού ως προς τη γλώσσα;

- ο **καθαρεύουσα και δημοτική**

Παρνασσισμός

- ◆ **Πότε αναπτύχθηκε ο Παρνασσισμός;**
= Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα (1850 – 1880)
- ◆ **Ποιος ήταν ο γενάρχης αυτού του λογοτεχνικού ρεύματος;**
= Ο Pierre Jules Théophile Gautier, που διακήρυξε την αποτίναξη του ρομαντικού δεσμού της τέχνης από την ηθική, σύμφωνα με τη θεωρία του «l' art pour l' art» (η τέχνη για την τέχνη).
- ◆ **Ποια ήταν η αιτία εκδήλωσης του παρνασσισμού;**
= Ως αντίδραση στο κίνημα του ρομαντισμού και επανέφερε στην τέχνη στοιχεία του κλασικισμού
- ◆ **Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του παρνασσισμού ως προς το περιεχόμενο;**
 - Πιστότητα (ακριβείς περιγραφές, επιμονή στην αναζήτηση των κατάλληλων λέξεων, ειδικά των επιθέτων)
 - Ρεαλιστική αναπαράσταση
 - Απάθεια, σε αντίθεση με την υπερπροβολή συναισθημάτων του ρομαντισμού
 - Στατικότητα, γι' αυτό και παρομοιάζονται με ζωγραφικούς πίνακες
 - Αντλούσαν την έμπνευσή τους από σκηνές της καθημερινής, κοινωνικής αλλά και ιστορικής πραγματικότητας.
 - Στράφηκαν προς την κλασική (ελληνική και ρωμαϊκή) αρχαιότητα αλλά και προς τον ινδικό πολιτισμό.
- ◆ **Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά του παρνασσισμού ως προς τη μορφή;**
 - επιδίωκαν την απόλυτη τελειότητα.
 - επεξεργάζονταν πολύ τους στίχους και πειθαρχούσαν απόλυτα στους μετρικούς, ρυθμικούς και στιχουργικούς κανόνες καθώς και την ομοιοκαταληξία. Αυτό είναι και το μεγαλύτερο πλεονέκτημα των ποιημάτων, που κατά τ' άλλα θεωρούνται ψυχρά.
- ◆ **Πότε εμφανίζεται ο Παρνασσισμός στην Ελλάδα;**
= το 1880, με τη Νέα Αθηναϊκή Σχολή.
- ◆ **Ποιο είναι ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά του παρνασσισμού;**
ο παρνασσισμός αρνείται την καθαρεύουσα και στρέφεται προς τη δημοτική (οι Έλληνες παρνασσικοί ποιητές ανήκουν στη λεγόμενη γενιά του δημοτικισμού).

Ρεαλισμός

◆ Πού και πότε εμφανίστηκε ο ρεαλισμός στη λογοτεχνία;

= στη Γαλλία στα μέσα του 19ου αιώνα με κύριο εκπρόσωπο τον μυθιστοριογράφο Gustave Flaubert

◆ Πότε εμφανίζεται στην Ελλάδα;

= το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα, εφόσον ως πρώτα ελληνικά ρεαλιστικά πεζογραφήματα θεωρούνται η Στρατιωτική Ζωή εν Ελλάδι αγνώστου συγγραφέα (1870) και ο Λουκής Λάρας του Δ. Βικέλα (1879). Στη συνέχεια καλλιεργείται συστηματικά σε όλες του τις μορφές και τις παραλλαγές και σε συνδυασμό με το νατουραλισμό και την ηθογραφία.

◆ Ποια είναι τα γενικά χαρακτηριστικά του ρεαλισμού;

- αντικειμενική στάση του συγγραφέα απέναντι στα γεγονότα που αφηγείται
- απουσία συναισθημάτων, κρίσεων και προσωπικών ερμηνειών εκ μέρους του συγγραφέα – δηλ. αφήνει τα γεγονότα να μιλήσουν μόνα τους, χωρίς να στοχεύει στον εντυπωσιασμό του αναγνώστη ·
- ο αναγνώστης σχηματίζει την εντύπωση ότι παρακολουθεί ο ίδιος τα γεγονότα να εκτυλίσσονται μπροστά στα μάτια του·
- ο συγγραφέας επιλέγει ουκεία θέματα και παρουσιάζει συνηθισμένες εμπειρίες, δηλ. αντλεί υλικό από την καθημερινότητα·
- ο συγγραφέας τηρεί κριτική στάση απέναντι στην κοινωνία.

◆ Τα Ποια είναι τα ειδικά χαρακτηριστικά του ρεαλιστικού μυθιστορήματος;

- Το λογοτεχνικό υλικό αντλείται από την πραγματικότητα και μεταπλάθεται ανάλογα με τον ψυχισμό και την προσωπικότητα του μυθιστοριογράφου.
- Ο συγγραφέας λειτουργεί ως παρατηρητής του εσωτερικού και εξωτερικού ανθρώπινου κόσμου, ωστόσο δε γίνεται φωτογραφική αναπαράσταση της πραγματικότητας, αλλά εικονίζεται μία άποψη αυτής με ζωντάνια, πληρότητα και πειστικότητα.
- Οι ήρωες των έργων, μολονότι πλαστοί, συγκεντρώνουν τα βασικά γνωρίσματα της κοινωνίας και του πολιτισμού, στον οποίο ανήκουν, και άρα μπορούν να θεωρηθούν ως εκπρόσωποί του.

*Οι ήρωες των ρεαλιστικών έργων δεν έχουν τίποτα το ηρωικό. Αντίθετα, είναι άνθρωποι συνηθισμένοι, μπλεγμένοι στα γρανάζια της καθημερινότητας με ό,τι ασημαντό και τραγικό εμπεριέχει, άνθρωποι κοινοί, τους οποίους για πρώτη φορά η λογοτεχνία παίρνει στα σοβαρά. Με σοβαρότητα, επίσης, αντιμετωπίζεται η ψυχολογική διάσταση των προσώπων και των χαρακτήρων[....]

- Από την πολυεδρική όψη της πραγματικότητας, οι ρεαλιστές λογοτέχνες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στην κοινωνική πλευρά, στις σχέσεις του ατόμου με την κοινωνία.
- Η ρεαλιστική μυθιστορηματική γραφή έρχεται να αναιρέσει το ρομαντισμό, τον οποίο και διαδέχεται, υπό το βάρος της τεχνολογικής προόδου (π.χ. εφεύρεση της φωτογραφίας) και των οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών.

Νατουραλισμός

= ακραία εκδοχή του ρεαλισμού

Ασκει έντονη κριτική στην κοινωνία της εποχής και επιλέγει προκλητικά θέματα από το περιθώριο της ζωής (ασκεί έντονη κριτική)

Συμβολισμός

- ◆ **Πότε και πού ξεκίνησε;**
= στη Γαλλία γύρω στα 1880.
- ◆ **Ποιος ήταν ο σκοπός της δημιουργίας του;**
= ως αντίδραση στην ψυχρότητα του παρνασισμού και αποτελεί κατά κάποιον τρόπο «επιστροφή» στο ρομαντισμό. Για αυτό συχνά χαρακτηρίζεται ως νεορομαντισμός. Συνδυάζει την εσωτερικότητα και το λυρισμό του ρομαντισμού, χωρίς όμως το στόμφο και την υπερβολική αισθηματολογία.
- ◆ **Ποιος ήταν ο πατέρας του συμβολισμού;**
= ο Γάλλος ποιητής Μπωντλέρ.
- ◆ **Πώς ονομάζονταν οι ποιητές που ανήκαν στον Συμβολισμό;**
= «Ποιητές της παρακμής ή Καταραμένοι ποιητές», όπως είναι ο Μαλαρμέ, Ρεμπό, Βαλερύ, Βερλέν.
- ◆ **Ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του συμβολισμού;**
 - ο εσωτερικότητα, έκφραση της ψυχικής διάθεσης και των συναισθημάτων.
 - ο τα αντικείμενα-πράγματα του εξωτερικού κόσμου, ιδιαίτερα τα στοιχεία της φύσης, γίνονται σύμβολα και αντιστοιχούν στις εσωτερικές, στις ψυχικές καταστάσεις και διαθέσεις του ποιητικού υποκειμένου.
 - ο υποβλητικότητα
 - ο θολή και ρευστή ατμόσφαιρα- ασάφεια. Οι ιδέες και τα συναισθήματα δεν λέγονται καθαρά, αλλά υποβάλλονται μέσω εικόνων-συμβόλων, υπαινίσσονται. Είναι ποίηση υπαινικτική που γοητεύει τη φαντασία.
 - ο μουσικότητα. Η συμβολιστική ποίηση στηρίζεται στην ηχητική μαγεία των λέξεων. Οι πρώτοι συμβολιστές ποιητές προτιμούν τις ολιγοσύλλαβες λέξεις και τους ολιγοσύλλαβους στίχους. Χρησιμοποιούν επαναλήψεις λέξεων ή φράσεων ή στίχων. Επαναλαμβανόμενα μουσικά μοτίβα.
 - ο Χαρακτηρίζεται από -Βαθμιαία και σταδιακά οι συμβολιστές ποιητές απομακρύνονται από τη μορφή της παραδοσιακής ποίησης (μέτρο, στροφές με ίσο αριθμό στίχων, ισοσύλλαβο στίχο, ομοιοκαταληξία) και μεταβαίνουν προς τη νεωτερική ποίηση και το μοντερνισμό. Ο στίχος τους «απελευθερώνεται», γίνεται «απελευθερωμένος» και αργότερα «ελεύθερος».
- ◆ **Ποια είναι τα αγαπημένα θέματα και εκφραστικά μέσα των συμβολιστών;**
 - ο Η απαισιοδοξία, η μελαγχολία και η θλίψη, το ανεκπλήρωτο του έρωτα, η απώλεια και η νοσταλγία.
 - ο Εικόνες, παρομοιώσεις και μεταφορές από τις εποχές της φύσης, ιδιαίτερα το φθινόπωρο, τα λουλούδια, η ομίχλη, οι φεγγαρόφωτες βραδιές, η τρικυμισμένη θάλασσα, κ.ά.
- ◆ **Πού ανήκει η πρώτη γενιά Ελλήνων συμβολιστών ποιητών;**
= στη Νέα Αθηναϊκή Σχολή (γενιά του 1880).
- ◆ **Ποιος ήταν ένας από τους εισηγητές και θεμελιωτές του νεοελληνικού συμβολισμού;**
ο Κωνσταντίνος Χατζόπουλος.
- ◆ **Ποιοι άλλοι Έλληνες ποιητές έγραψαν συμβολικά ποιήματα;**
Α. Πορφύρας, Μ. Μαλακάσης, Ι. Γρυπάρης.
- ◆ **Πότε εμφανίζεται η δεύτερη ομάδα Ελλήνων συμβολιστών;**
γύρω στη δεκαετία 1910-1920, στην περίοδο του Μεσοπολέμου.
- ◆ **Από τι χαρακτηρίζεται η ποίησή τους;**
Η ποίησή τους χαρακτηρίζεται από έντονη απαισιοδοξία, είναι ποίηση του αδιέξοδου και του ανικανοποίητου, της παρακμής.
- ◆ **Ποιοι ποιητές ανήκουν στην δεύτερη ομάδα Ελλήνων συμβολιστών;**
Κ. Γ. Καρυωτάκης, Κ. Ουράνης, Ρ. Φιλύρας, Μ. Παπανικολάου, Τ. Άγρας, Ναπολέων Λαπαθιώτης, Μαρία Πολυδούρη, Τ. Κ. Παπατσώνης, κλπ.

Υπερρεαλισμός/ Συμβολισμός

◆ **Πότε και πού γεννιέται;**
= το 1924 στη Γαλλία

◆ **Πού αποσκοπούσε ο υπερρεαλισμός;**

= Είχε ως σκοπό την υπέρβαση του πραγματικού κόσμου με την καταγραφή ή την παράσταση των υποσυνείδητων ενεργειών της ψυχής και των ονειρικών της εντυπώσεων χωρίς την επέμβαση της λογικής. Παράλληλα ο υπερρεαλισμός απέβλεπε και στην ανανέωση όλων των ηθικών αξιών, της φιλοσοφίας και της επιστήμης.

◆ **Ποιος ήταν αρχηγός και οι εκπρόσωποι του κινήματος;**

ο συγγραφέας του υπερρεαλιστικού μανιφέστου είναι ο André Breton, ενώ μεταξύ των σημαντικών εκπροσώπων του κινήματος θα είναι οι ποιητές Louis Aragon, Paul Eluard, Antonin Artaud και Philippe Soupault, οι ζωγράφοι Max Ernst, Salvador Dali, André Masson και Juan Miró, ο σκηνοθέτης Luis Buñuel κ.ά.

◆ **Από πού επηρεάζονται οι υπερρεαλιστές;**

Από τον συμβολισμό και από την ψυχανάλυση: σύμφωνα με τους υπερρεαλιστές, ο καλλιτέχνης —αλλά και ο άνθρωπος γενικότερα— δεν πρέπει να μένει εγκλωβισμένος στην πραγματικότητα της καθημερινής ζωής αλλά να χρησιμοποιεί τη φαντασία, την τύχη, το όνειρο και το ασυνείδητο, σπάζοντας τα δεσμά του ρεαλισμού, της αληθοφάνειας και της ευλογοφάνειας.

◆ **Πότε εμφανίζεται ο υπερρεαλισμός στην ελληνική λογοτεχνία;**

= από το 1935 και μετά.

Παρά τις θυελλώδεις αντιδράσεις που προκάλεσαν τα πρώτα αυτά ποιήματα, ο υπερρεαλισμός βρήκε γόνιμο έδαφος στη χώρα μας, καθώς τον υιοθέτησαν σημαντικοί ποιητές, όπως ο Νίκος Εγγονόπουλος, ο Νίκος Γκάτσος και ως ένα σημείο ο Οδυσσέας Ελύτης.

◆ **Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του υπερρεαλισμού;**

- **Υπέρβαση των κανόνων της λογικής πραγματικότητας:** ο υπερρεαλισμός θέλει να σπάσει τους κοινωνικούς και ηθικούς φραγμούς, ώστε να αναδυθεί ελεύθερα στην επιφάνεια το ένστικτο, το υποσυνείδητο και η πρωτογενής φαντασία, χωρίς καμία παρέμβαση της λογικής.
- **Τεχνικές που απελευθερώνουν από τους λογικούς κανόνες:** αυτόματη γραφή, εξερεύνηση του κόσμου των ονείρων (ακόμα και των ψυχικών αντιδράσεων υπό την επήρεια του υπνωτισμού), συνειρμική σύνδεση των νοημάτων.
- **Ονειρικό ύφος.** Εικόνες που παραπέμπουν στον κόσμο των ονείρων, ανατρεπτικές, τολμηρές στη σύλληψή τους. Χαρακτηριστική είναι η συνδρομή των χρωμάτων.
- **Αισθησιοκρατία:** αφηρημένες έννοιες και νοήματα αποδίδονται με εικόνες (οπτικές, ακουστικές, κινητικές, οσφρητικές) και μέσω αυτών προσεγγίζονται με τη συνδρομή των αισθήσεων.
- **Γλωσσική απελευθέρωση:** η λογική, όπως καταδυναστεύει τη ζωή, με ανάλογο τρόπο θεωρήθηκε ότι καταδυναστεύει και τη γλώσσα. Το άτομο χρησιμοποιεί, δηλαδή, τις λέξεις μόνο με τη συμβατική, πρακτική σημασία τους για την καθημερινή επικοινωνία, χωρίς να τις προσέχει. Οι υπερρεαλιστές αναζητούν το γνήσιο περιεχόμενο των λέξεων μέσα από απροσδόκητες συνάψεις που δημιουργούν ποικίλους σημασιολογικούς συνδυασμούς και αποκαλύπτουν την πολυσημία της γλώσσας.
- **Καταστρατήγηση των κανόνων της παραδοσιακής στιχουργικής**

Η ποίηση του Κ.Π. Καβάφη

- ❖ Καβάφης (1863- 1933) είναι ένας μοναδικά **πρωτότυπος ποιητής**. Αποτελεί ξεχωριστή ιδιότυπη περίπτωση της νεοελληνικής ποίησης. Η ποιητική του έκφραση που είναι πιο κοντά στη σύγχρονη αντίληψη της ποιητικής έκφρασης. Εκφράζει μία **τελείως διαφορετική ποιητική ατμόσφαιρα**, ένα διαφορετικό ποιητικό κλίμα, τελείως ξένο προς εκείνο που ανθεί στην Αθήνα την ίδια εποχή, ξένο από το κλίμα του δημοτικισμού και την ποιητική ατμόσφαιρα του Κ. Παλαμά.
- ❖ Ήταν Φαναριώτης Κωνσταντινουπολίτης στην καταγωγή. Γεννήθηκε και έζησε στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. —————> Εκφράζει το πνεύμα του κοσμοπολιτισμού και του οικουμενισμού της ελληνικής Διασποράς. Από την άλλη πλευρά όμως, εκφράζει και το προσωπικό του δράμα, τα πάθη του, τη μοναξιά και την απομόνωση από τον έξω κόσμο.
- ❖ Η ποίησή του είναι μνήμη τόσο ιστορική όσο και των προσωπικών του βιωμάτων. Τα ποιήματά του, ανάλογα με το θεματικό πεδίο ή θεματική «περιοχή» τους, διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: -διδασκικά ή φιλοσοφικά - ιστορικά και αισθησιακά-ερωτικά ποιήματα. Η διάκριση αυτή δεν είναι απόλυτη. Πολλά από τα ποιήματά του αγγίζουν τα δύο ή και τα τρία αυτά πεδία. Για αυτό, ο Σεφέρης μιλάει για «ενιαίο» Καβάφη.
- ❖ **Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Καβάφη;**
 - ✱ **ιδιότυπη γλώσσα** του Καβάφη. Πρόκειται για λόγια γλώσσα με τύπους της δημοτικής αλλά και των αρχαίων ελληνικών (μείγμα καθαρεύουσας και δημοτικής). Μερικές φορές έχει και ιδιωματικούς τύπους της Κωνσταντινούπολης. Η καβαφική γλώσσα αναγνωρίζεται εύκολα.
 - ✱ Ως προς τη μορφή τα **ποιήματά του είναι μοντέρνα/νεωτερικά**.
 - ο δεν υπάρχει ομοιοκαταληξία
 - ο οι στροφές μπορεί να μην έχουν ίσο αριθμό στίχων
 - ο οι στίχοι είναι ανισοσύλλαβοι
 - ο Το μέτρο είναι συνήθως ιαμβικό
 - ο Μερικές φορές απουσιάζει η στίξη. Άλλες όμως φορές η στίξη παίζει σημαντικό ρόλο (πχ. ειρωνεία, σκηνοθετικές οδηγίες απαγγελίας, όπως χαμήλωμα φωνής όταν έχουμε παρένθεση).
 - ✱ Ο ποιητικός του λόγος είναι απλός, λιτός, πυκνός, επιγραμματικός, αντιρητορικός, πεζολογικός, συνήθως χωρίς διακοσμητικά επίθετα και λυρικές εκφράσεις, χωρίς πλούσια εκφραστικά μέσα.
 - ✱ Η αφήγηση και οι περιγραφές του είναι **ρεαλιστικές**.
 - ✱ Ο λόγος του χαρακτηρίζεται από **ακριβολογία**.
 - ✱ **Ιστορικότητα- χρήση συμβόλων**
 - ο Στο έργο του Καβάφη, ο **μύθος και η ιστορία συναντούν την ποίηση**, μετουσιώνονται σε ποίηση. Η συμβολική χρήση των αρχαίων μύθων και ιστορικών προσώπων είναι από τα κύρια χαρακτηριστικά του έργου του. Σε **πολλά ποιήματα αντλεί τα θέματά του από την ιστορία**. Η αγαπημένη του ιστορική περίοδος είναι κυρίως η Ελληνιστική (Αλεξανδρινή και Μεταλεξανδρινή) Περίοδος και η Περίοδος της Ρωμαϊκής κυριαρχίας στην Ανατολή (Πτολεμαίοι, Σέλευκοι, Καίσαρ, Αντώνιος), οι τελευταίοι αιώνες του αρχαίου κόσμου. Εμπνέεται επίσης, αλλά πολύ λιγότερο, από την ελληνική μυθολογία, την κλασική αρχαιότητα και το Βυζάντιο. Τον γοητεύει κυρίως η παρακμή, η αποτυχία, η ήττα του αρχαίου ελληνικού κόσμου.
 - ο Πρόσωπα, πόλεις, όντα κ.α. αντλημένα από την ιστορία ανάγονται σε διαχρονικά σύμβολα στάσης ζωής, συμπεριφοράς, καταστάσεων
 - ✱ **Φαινομενικά ο λόγος του είναι ψυχρός**. Η συγκίνηση, το συναίσθημα, ο λυρισμός υπολανθάνουν, καλύπτονται έντεχνα πίσω από μύθους και σύμβολα.
 - ✱ **Συχνή χρήση λεπτής ειρωνείας**
Υπολανθάνει επίσης λεπτή ειρωνεία και σαρκασμός που γίνεται κάποιες φορές αυτοσαρκασμός.
 - ✱ Απουσιάζει σχεδόν τελείως η περιγραφή της φύσης.
 - ✱ **Θεατρικότητα (δραματικός μονόλογος)**

Μοντερνισμός

❖ **Ποιος είναι ο στόχος;** η κατάλυση αξιών του διαφωτισμού

❖ **Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του μοντερνισμού;**

- Η χρήση των μύθων και της ιστορίας και η μεταφορά τους στο παρόν
- Ιδιαίτερα σκοτεινό, υπαινικτικό περιεχόμενο (σύμβολα, πολυσημία λέξεων)
- Απουσία λογικής αλληλουχίας,
- Ελεύθερος στίχος (χωρίς μέτρο και ομοιοκαταληξία, χωρίς σταθερό αριθμό συλλαβών σε κάθε στίχο, χωρίς στροφές)..... αντιποιητικά στοιχεία
- χρήση α' ρηματικού προσώπου.
- Καθημερινό λεξιλόγιο αλλά και χρήση λόγιων λέξεων.
- Προτάσεις ελλειπτικές ή αποσπασματικές
- Πρωτότυποι συνδυασμοί λέξεων.

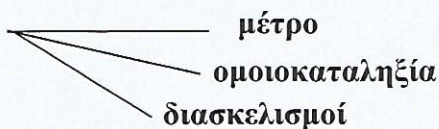
Σημαντικοί ποιητές: Ν. Βρεττάκος, Ο. Ελύτης, Γ. Σεφέρης, Γ. Ρίτσος Ν. Γκάτσος, Ν. Εγγονόπουλος, Α. Εμπειρίκος

δ. Ύφος

ε. Εικόνες

- Η δημιουργία εικόνων, στιγμιotypών που σχετίζονται με όλες τις αισθήσεις (οπτικές, ακουστικές, κινητικές, στατικές, οσφρητικές, οπτικοακουστικές κ.α.
- Η λειτουργία τους είναι πολυδύναμη.
Μπορούν να μας εισάγουν στον κόσμο του έργου,
να φωτίσουν λεπτομέρειες
να επιβραδύνουν την εξέλιξη- πορεία των γεγονότων.

στ. Στιχουργική

Μέτρο

1) Ιαμβικό

Ο γέρο Δήμος πέθανε ο γέρο Δήμος πάει (άτονη- τονισμένη)

2) Τροχαϊκό

Νύχτα πέφτουνε τ' αστέρια όνειρά μου παρασέρνουν (τονισμένη- άτονη)

3) Αναπαιστικό

Στων Ψαρών την ολόμαυρη ράχη (2 άτονες- 1 τονισμένη)

4) Δακτυλικό

Χρόνια αμνημόνευτα, σα να ταν ξένα (1τονισμένη, 2 άτονες)

5) Μεσοτονικό

Και να με που μένω κι ακόμα προσμένω (άτονη- τονισμένη- άτονη)

Ομοιοκαταληξία

1) Ζευγαρωτή (ααββ)

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει.
Λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε στα μάτια η μάνα μνέει
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει. (Δ. Σολωμός)

2) Πλεχτή (αβαβ)

Θέλω να φύγω πια από δω, θέλω να φύγω πέρα,
σε κάποιο τόπο αγνώριστο και νέο,
θέλω να γίνω μια χρυσή σκόνη μες στον αιθέρα,
απλό στοιχείο, ελεύθερο, γενναίο. (Κ. Καρυωτάκης)

3) Σταυρωτή (αββα)

Σαν έμαθε τη λέξη καλησπέρα
ο παπαγάλος, είπε ξαφνικά:
«Είμαι σοφός, γνωρίζω ελληνικά.
Τί κάθομαι δω πέρα;» (Ζ. Παπαντωνίου)

4) Ζευγαροπλεχτή (ααβγγβ)

Ωρα, προσμένει μοναχή
η άμαξα, κάτω απ' τη βροχή,
και δεν τη μέλει
κι είναι σα να την τυραννά
πιότερο η ξένη γειτονιά
που δεν τη θέλει. (Τ. Άγρας)

5) Ελεύθερη

Τον άλλο χρόνο, στο νοσοκομείο,
αμίλητος τον ουρανό κοιτούσε.
Εκάρφωνε πέρα, σ' ένα σημείο,
το βλέμμα του νοσταλγικό και πράο,
σα να 'λεγε, σα να παρακαλούσε:
«Αφήστε με στο σπίτι μου να πάω». (Κ. Καρυωτάκης)

Διασκελισμοί

= Το νόημα του στίχου δεν ολοκληρώνεται αλλά συνεχίζεται και στον επόμενο
νευρώδης ρυθμός, ιδιαίτερο αισθητικό αποτέλεσμα.

❖ 6η ερώτηση

Ποιοι κειμενικοί δείκτες αφορούν το περιεχόμενο;

α. Τίτλος- Συγκείμενο

Τίτλος

- Πολλές φορές ο τίτλος είναι τόσο εύστοχος που «τα λέει όλα». Άλλοτε όχι. Κάποτε προκαλεί λέγοντας το αντίθετο από αυτό που θέλει να πει.
- **Φανερώνει την οπτική** από την οποία θα αντικρίσει το περιεχόμενο του ποιήματος/ κειμένου, ώστε να αναγνωριστούν ασφαλέστερα οι προθέσεις του δημιουργού.
- **Πώς σχετίζεται με το περιεχόμενο του τίτλου;**
Μήπως είναι ερώτηση που απαντά στο κείμενο; Μήπως παραπέμπει σε άλλο κείμενο; Μήπως είναι λογοπαίγνιο;

Συγκείμενο: δείχνει σε ποια εποχή γράφτηκε το έργο και έτσι εξηγείται το πολιτιστικό/ οικονομικό/ κοινωνικό πλαίσιο μέσα στο οποίο δρουν οι ήρωες,

β. Θέμα + Ερώτημα

Κάθε κείμενο προκαλεί στον αναγνώστη ένα ΕΡΩΤΗΜΑ

Το θέμα του κειμένου απαντά στο μέσω του δημιουργού ή των ηρώων.

γ. Μοτίβο

φράσεις- βασικά θέματα που επαναλαμβάνονται μέσα στο έργο
π.χ. σιωπή, τείχη, ξενιτιά κ.α.

δ. Χαρακτήρες- πρόσωπα

= οι ήρωες του έργου

Μελετώ: κίνητρα, δράση, ήθος σχέσεις με άλλα πρόσωπα
σκέψεις, πράξεις, λόγια, μέσα που χρησιμοποιεί

ε. Πλοκή

Κινητήριοι μοχλός για την εξέλιξη της πλοκής= η δράση των χαρακτήρων

επιθυμίες, κίνητρα, συγκρούσεις με το περιβάλλον
εμπόδια στην εκπλήρωση επιθυμιών, τελική έκβαση

στ. Συνθήκες

Η ζωή των ηρώων ξεδιπλώνεται μέσα σε μια κοινωνία.

Μελετώ:

- ιστορική στιγμή- συγκυρίες
- πολιτικό κλίμα- κινήματα
- κουλτούρα, συνήθειες, ήθη, έθιμα
- προκαταλήψεις, στερεότυπα
- κοινωνικοί μύθοι= θρύλοι
- κρίσεις, κοινωνικά προβλήματα

❖ 7η ερώτηση

Τι θα σου ζητήσουν στο θέμα Γ;

Να εξηγήσεις το θέμα του έργου (πεζό, ποίημα) και να χρησιμοποιήσεις στην απάντησή σου τρεις (3) τουλάχιστον κειμενικούς δείκτες. Να εκφράσεις και την άποψή σου για τη στάση του ήρωα.

❖ 8η ερώτηση

Πώς απαντώ;

1^ο) Διαβάζω πολύ καλά το λογοτεχνικό κείμενο (συνήθως είναι ποίημα) και προσπαθώ να το κατανοήσω.

2^ο) Αφού καταλάβω το θέμα, υπογραμμίζω κάποιους κειμενικούς δείκτες που είναι ολοφάνεροι.

Σημείωση!!! Συνήθως ψάχνω να βρω σχήματα λόγου (μεταφορά, παρομοίωση, επανάληψη)

εικόνες

σημεία στίξης

λειτουργία της γλώσσας

3^ο) Απαντώ σε 2 παραγράφους

❖ Στην **1^η παράγραφο** αναφέρουμε το θέμα του λογοτεχνικού κειμένου.

π.χ. Ο ποιητής/ συγγραφέας x αναφέρεται/ παρουσιάζει το θέμα της φιλίας/ της μοναξιάς/ των ανθρώπινων σχέσεων/ της σχέσης του ανθρώπου με τη φύση κ.α.

Συγκεκριμένα, χρησιμοποιεί την εικόνα x, για να ζωντάνια και παραστατικότητα κ.α.

το ρηματικό πρόσωπο x, για να εκφράσει τα προσωπικά του βιώματα

κ.α.

το σημείο στίξης x, για να δηλώσει απορία, προβληματισμό, θαυμασμό

κ.α.

❖ Στην **2^η παράγραφο** γράφουμε η δική μας άποψη για το θέμα του ποιήματος/ για τη στάση του ποιητή

π.χ. Κατά τη γνώμη μου/ Εγώ προσωπικά πιστεύω/ Η δική μου άποψη είναι πως...

Παράδειγμα- Εφαρμογή

Κωστής Παλαμάς, Η Ευτυχία

Καθόμαστε σαν πάντα οι δύο βράδυ στο σπίτι
αντικρινά της εγώ
γειρμένος στο βιβλίο,
σκυμμένη εκείνη στη δουλειά της.

Και το βιβλίο ήτανε στίχοι,
ψυχή από λάμψη και αρμονία
έτσι εκεί τ' άνοιξα στην τύχη,
και νά τί διάβασα: «Ευτυχία!

Λουλούδι, σε ποιά χώρ' ανθίζεις,
σε ποιό γιαλό, μαργαριτάρι;
Αστέρι, ποιές μεριές φωτίζεις,
και ποιές καρδιές ουράνια χάρη;

Πού, Χερουβείμ, φτερά διπλώνεις;
Νεράιδα, πού δροσολογιέσαι;
Είσαι διαμάντι και δε λιώνεις
ή καταχνιά είσαι και σκορπιέσαι;

Άδης, παράδεισος σε κρύβει;
στον κόσμο ή στην ερημία,
μες σε παλάτι ή σε καλύβι,
πες μου, πού βρίσκεσ', Ευτυχία;»

Δίχως τα μάτια απ' τη δουλειά της
να τα σηκώσει, εδώ! αποκρίθη
τρεμουλιαστή με τη λαλιά της
μια μουσική στο σπίτι εχύθη.

Κι ένα καρδιόχτυπο με πιάνει,
κι αμίλητη λαχτάρα αιφνίδια,
γιατί πως άκουσα μου εφάνη
την Ευτυχία την ίδια.

Κωστής Παλαμάς, Πάτρα 1859 – Αθήνα 1943, ποιητής.

ΘΕΜΑ Γ

Ποιο είναι το ζήτημα που θέτει κατά τη γνώμη σας το ποίημα; Ποια είναι η απάντηση του **ποιητικού** υποκειμένου σ' αυτό; Ποια είναι η δική σας τοποθέτηση; Για τα δύο πρώτα ερωτήματα να αξιοποιήσετε στις απαντήσεις σας τουλάχιστον 4 κειμενικούς δείκτες, όπως εικόνες, ρηματικά πρόσωπα, εγκλίσεις, σχήματα λόγου κ.τ.λ.

ποιητικό υποκείμενο = ο ποιητής

Ο Κωστής Παλαμάς στο ποίημα μου «Ευτυχία» αναφέρεται στην αναζήτηση της ευτυχίας, όπως φαίνεται και από τον τίτλο. **Πιο συγκεκριμένα**, το ποίημα ξεκινά με την εικόνα ενός σπιτιού (στίχος 3) μέσα στο οποίο ο ποιητής ξεκινά την ανάγνωση ενός ποιήματος, στην προσπάθειά του να βρει την ευτυχία. Θεωρεί ότι η ευτυχία μπορεί να αποκτηθεί μέσα από τις απλές καθημερινές σχέσεις με τους ανθρώπους που μας αγαπούν και τους αγαπάμε. **Με τις εικόνες που υπάρχουν** (στίχος 3, 9) ο ποιητής κάνει πιο άμεσο στον αναγνώστη το περιεχόμενο της ευτυχίας, η οποία μπορεί να κρύβεται στην ανάγνωση ενός βιβλίου ή στη φύση. Επίσης, χρησιμοποιεί **πολλά ρηματικά πρόσωπα**, κάνοντας πιο ζωντανό το ποίημα. Με το α' ενικό εκφράζει τα προσωπικά του βιώματα («άκουσα»), ενώ με το β' ενικό («διπλώνεις») δημιουργεί διάλογο με την ευτυχία. Επίσης, με α' πληθυντικό βάζει και τον εαυτό του στο σύνολο («Καθόμαστε»), ενώ το γ' ενικό δίνει και την ανάλογη πειστικότητα στο κείμενο («αποκρίθη»). Επιπλέον με το **ερωτηματικό** φανερώνει την αγωνία που έχει μέχρι να βρει την απάντηση στο ερώτημα που τον βασανίζει: «Πού βρίσκεται η ευτυχία;» Με αυτόν τον τρόπο προβληματίζει και εμάς τους ίδιους τους αναγνώστες. Τέλος, το ποίημα έχει **πολλά σχήματα λόγου**. Η αντίθεση το κάνει πιο ζωντανό («Αδης παράδεισος»), ενώ η προσωποποίηση της Ευτυχίας στον τελευταίο στίχο αναδεικνύει τη σημασία που της αποδίδει ο Παλαμάς σε όλο το ποίημα.

Στο ερώτημα πού βρίσκεται η ευτυχία, η απάντηση μπορεί να είναι τόσο απλή αλλά ουσιαστική, όπως στο ποίημα. Μπορούμε να βρούμε την ευτυχία κυρίως μέσα μας εκτιμώντας τα μικρά πράγματα που συμβαίνουν καθημερινά γύρω μας. Η ευτυχία θεωρείται ως μια κατάσταση σπάνια, μακρινή και πολλές φορές άπιαστη, γιατί πολλοί άνθρωποι τη συνδέουν μόνο με την απόλαυση υλικών αγαθών ή την απόκτηση δόξας. Η ευτυχία όμως για μένα βρίσκεται σε στιγμές με αγαπημένα πρόσωπα, στην επίτευξη μικρών στόχων. Η ευτυχία είναι μια διαρκής αναζήτηση.